

JUCĂTORUL DIN UMBRĂ. CARACTERUL PIVOTAL AL AFRICII SUBSAHARIENE ȘI IMPLICAȚIILE ACESTUIA ASUPRA SECURITĂȚII EUROATLANTICE

Tiberiu TĂNASE³

tiberiutanase26@gmail.com

ABSTRACT: This is a review of A.I.C. Popescu's book entitled *Jucătorul din umbră. Caracterul pivotal al Africii Subsahariene și implicațiile acestuia asupra securității euroatlantice* (The Shadow Players. The Pivotal Character of Sub-Saharan Africa and Its Implications for Euro-Atlantic Security) published by the Military Publishing House in 2017. The reviewer highlights the multiple merits of the volume: the interdisciplinary approach of a highly ardent albeit poorly publicized topic, the treatment of the Sub-Saharan African region as a unitary geopolitical area, the case studies on the military and political actions of local and foreign authorities, which have contributed to the establishment of the pivotal character of the region under analysis. The book is also a premiere in the field of Romanian research on Sub-Saharan Africa.

KEYWORDS: Sub-Saharan Africa, Euro-Atlantic Security, geopolitics, military strategy, development issues

Jucătorul din umbra – lucrare ce reprezintă o parte a unui important proiect de cercetare științifică -proiectul african subsaharian – un proiect ce poate extins la importantul continent african – strategii, resurse și securitate regională și globală – care este concretizat într-o primă fază în lucrarea /teză de doctorat -de excepție – complexă, structurată pe trei părți – din care o primă parte este prezentată în cartea, *Jucătorul din Umbră* –și care abordează într-o manieră inter și pluridisciplinară Africa subsahariană

³ Col. (r) dr.; membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

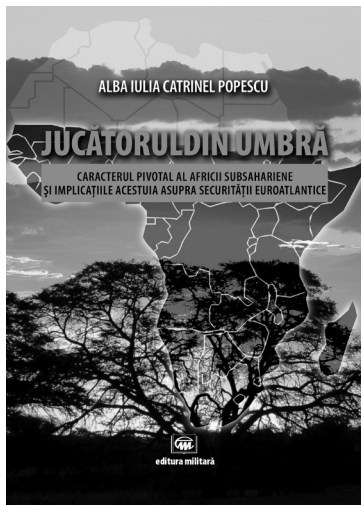

Foto: Coperta cărții: Alba – Iulia – Catrinel Popescu: Jucătorul din umbră. Caracterul pivotal al Africii Subsahariene și implicațiile acestuia asupra securității euroatlantice, Editura Militară, 2017

– un subiect fără mediatizare dar de mare actualitate și relevanță pentru o lume ale căror tulburențe și imprevizibilitate este tot mai frecvent constată de mulți actori fie statali sau regionali . Dar, cartea este și o premieră românească în domeniul geopoliticii, securității internaționale și relațiilor cu continentul mai puțin cunoscut sau prezentat la știri în presă sau în diverse reportaje.

Africa – cu pivotul acesta strategic al *Africii Subsahariene* fundamentată, între altele, și de experiența trăită de autoare în una din cele mai mari și importante țări africane subsahariene – Nigeria – într-un mediu periculos și imprevizibil ar putea fi valorificată, într-un ghid al riscurilor și amănărilor în Africa, sigur și în măsura în care unele autorități s-ar

arăta interesate de experiența doamnei Alba Catrinel Popescu.

Trebuie menționat faptul că baza solidă științifică este dată de analizele și concluziile formulate de „părinții fondatori” ai geopoliticii secolului XX, Sir Halford John Mackinder 263–272), Karl Haushofer (pp.281–286) și Nicholas John Spykman (pp.273) cu privire la spațiul african actualizate însă la nivelul conceptelor și al unei analize integrate a informațiilor strategice disponibile la finele anului 2015. Sunt de menționat și trecute în revistă și/sau analizate contribuțiile fundamentale la această problemă ale lui Hedley Bull, Anthony Clark Arend (neomedievalismul care anunță, avant la lettre, expansiunea islamului politic), Paul Kennedy, Saul Bernard Cohen, Joseph Nye, Richard Haass, Zbigniew Brzezinsky (p–277–280) și Robert D. Kaplan.

Lucrarea este structurată pe patru capitole cu titluri incitante atât pentru inițiați, cât și pentru cei interesați de informații sau documentare pentru diverse activități de la turism și afaceri la securitate globală.

Primul capitolul este intitulat *Africa subsahariană, o zonă geopolitică*

unitară reprezintă și urmărește demonstrarea exclusivă a caracterului unitar al zonei geopolitice subsahariene fără a intra în detalii profunde de analiză macroeconomică și socială a piețelor/statelor reprezentative. Din acest motiv, a și fost tratat subcontinentul ca subiect unitar de analiză și s-au utilizat date cât mai recente pentru a se demonstra actualitatea similitudinilor pansubcontinentale de ordin economic, demografic și de dezvoltare umană (pp19–53).

Al doilea capitol este destinat demonstrării *caracterului pivotal al Africii Subsahariene din perspectiva afro-optimistă* oferită de cadrul conceptual al teoriei dominației globale, punându-se accent pe demonstrarea valorii geostrategice a zonei pivot sudice și al impactului acesteia asupra ecuației de putere globale (pp57- 109).

Sunt analizate valențele geopolitice și geostrategice ale Africii subsahariene și sunt trecute în revistă aproape exhaustiv resursele minerale care au generat și generează în continuare competiția geostrategică în care sunt antrenați principalii actori globali. Un prim studiu de caz, cel al Sudanului, este relevant ca fiind unul dintre cele mai importante capete de pod ale R.P. Chineze pe acest continent.

Al treilea capitol *Securizarea Pivotalului Geopolitic Subsaharian* urmărește demonstrarea caracterului pivotal al Africii Subsahariene din perspectiva neutră oferită de cadrul de analiză al teoriei pivotalului geopolitic, punându-se accent pe procesele geopolitice care au marcat ultimii 75 de ani din istoria subcontinentului subsaharian și pe imperativul strategic al securizării acestuia de către jucătorii geostrategici (pp113–170).

Securizarea pivotalului geopolitic subsaharian este tratată cu atenția cuvenită în acest capitol al treilea, cu accent pe acțiunile militare întreprinse în perioada Războiului Rece și mediul de securitate de atunci dar și după 1990. Este prezentată în detaliu *istoria genezei Războiului Rece* (p114–117) și consecințele actuale ale bipolarismului, inclusiv tentativele (lipsite de succes) ale Mișcării de Nealinieră de a influența politicile în Lumea a Treia a celor două superputeri. Un subcapitol distinct, bine documentat, este consacrat decolonizării Africii subsahariene și schimbării jucătorilor geostrategici activi cu studiul de caz (pp.117–121).

Studiul de caz nr 2 dedicat Republicii Democratice Congo și influența nefastă jucată de Jacques Foccart, artizanul strategiei de independență aparentă în estul continentului, susținut de conducerea statului francez și de Legiunea Străină, dar și rolul precursorului său britanic, Sir Cecil

John Rhodes, în partea de vest a Africii (pp132–139). Tot în acest capitol sunt evidențiate și bine contextualizate teoriile lui Saul B. Cohen, Samuel Huntington, Henry Kissinger, Paul Kennedy și Richard Nathan Haass cât și țările aflate în competiția pentru adjudecarea rolului de stat providențial în pivotul subsaharian. Sunt trecute în revistă și tentativele de schimbare, de către statele B.R.I.C.S., a instrumentelor de finanțare concepute în 1944, la Conferința de la Bretton Woods, pentru captatio benevolentiae din partea statelor subsahariene.

Riscurile implicate de activarea dăunătoare a islamismului subsaharian se constituie într-o abordare extrem de utilă care poate fi dezvoltată ulterior de autoare ca temă de sine stătătoare, plecând de la expansiunea migraționistă și terorismul zonal exportat spre Europa așa cum *se arată într-un raport al Europol., există toate motivele să ne așteptăm ca organizația teroristă Stat Islamic, islamiști inspirați de această organizație sau alt grup terorist cu rațiuni religioase să încerce să comită un nou atac în Europa, în special în Franța, cu scopul de a genera victime multiple în rândul civililor”, lucrul din pacate confirmat ulterior”* (Raportul TE-SAT 2016 este realizat de experții EUROPOL-<https://www.europol.europa.eu/>).

Ultimul capitol tratat se referă la *Criza Geopolitică a zonei pivot subsahariene și implicațiile acesteia asupra securității Euroatlantice*, deci—criza geopolitică a zonei subsahariene sub toate aspectele: politic, economic, social, criza resurselor de apă și alimentare, ecologică și umanitară (pp171–246).

Majoritatea entităților statale ale zonei sunt state eșuate sau în curs de a eșua. Studiile de caz foarte bine documentate se referă la *Angola, Nigeria, Africa de Sud și Somalia*. (pp. 178–235).

În contextul actualelor bombardamente și a ofensivei occidentale împotriva Daesh (S.I). este foarte posibil ca o parte dintre militanții acestei organizații să se refugieze în Africa Subsahariană, unde să coordoneze crearea acestor „califate”. Pe de altă parte, nu trebuie omis faptul că Somalia este un stat eșuat, unde islamiștii din Al-Shabaab sunt, încă, afiliați Al Qa’ida în Peninsula Arabă (A.Q.A.P) și știm că organizația teroristă Stat Islamic are capacitatea de a comite atentate de amploare”, (cf. directorul Europol, Rob Wainwright).

Ultima etapă a parcursului științific se încheie cu concluziile aferente fiecărui capitol menționat. (pp. 251–256) Lucrarea beneficiază de anexe cu

teorii geopolitice și harți deosebit de utile unei lucrări de acest gen, precum și de bibliografia aferentă.

Dar care ar fi noutățile sau concluziile cercetării?

În primul rând după afirmațiile autoarei *demonstrarea calității de zonă pivot sudică (Heartland sudic) a Africii Subsahariene cu toate consecințele în planul securității globale și euroatlantice precum și al stabilității ordinii mondiale care decurg dintr-un astfel de statut; apoi demonstrarea caracterului pivotal al Africii Subsahariene utilizând instrumentele de analiză oferite de teorii geostrategice proprii curentelor de gândire afro-optimist, afro-neutru și afro-sceptic, pentru a întări argumentația și a oferi o imagine cât mai lipsită de echivoc asupra importanței geostrategice a zonei studiate; și în final demonstrarea faptului că teoria țărmurilor, care a dirijat politica externă americană a ultimilor 70 de ani și implicit, prin consecințe, politica globală, nu este opozabilă teoriei zonei pivot ci este complementară acesteia, readucând în prim plan valabilitatea și aplicabilitatea strategică a teoriei zonei pivot.*

Pentru a ajunge la concluziile prezentate autoarea a consultat și sintetizat un număr impresionant de surse publice cu relevanță geopolitică și geostrategică pentru a cartografia realitățile în mișcare și, de multe ori, imprevizibile ale statelor, instituțiilor și etniilor din zonele pivotului subsaharian. Analizele sau studiile de caz sunt urmate de evaluări pertinente cu privire la impactul explicit sau implicit al evoluțiilor africane asupra securității Euroatlantice.

De menționat că Alba Iulia Catrinel Popescu a prezentat evoluțiile statelor subsahariene în perioadele colonială și postcolonială, precum și schimbările majore intervenite în dinamicele majore ale dezvoltării, stagnerii sau regresului acestor state. Arealul este analizat din punctul nostru integrat deci, antropologic, sociologic, etnic, lingvistic și religios, iar concluziile sunt de subliniat pentru că demonstrează că, datorită tribalismului și a clanurilor care domină viața comunităților, zona sub-sahariană a fost puțin permeabilă influențelor globalizării. Carențele generate de trasarea arbitrară a frontierelor interstatale sunt, în continuare, evidente. Cu toate acestea, spațiul supus studiului își conservă caracterul geopolitic, are resurse minerale strategice deosebite, de altfel prezentate în capitolul al doilea unde vorbește despre: *Impactul strategic al resurselor de hidrocarburi. Studiul de caz nr. 1: Republica Sudan (p.78–88), Miza resurselor de uraniu (pp. 88–920, Impactul strategic al resurselor de minereuri strategice (pp.)92–107) și foarte important și interesant despre Miza diamantelor (pp.107–109).*

Simpla enumerare doar a acestor teme abordate, care se constituie realmente în argumente strategice și de impact geopolitic și geostartegice recomandă și impune ca prin lectura cărții atât cei avizați cât și cei interesați de mizele geopolitice și geostartegice, de corelația resurse – crize – conflicte – să prezinte cauzele care au condus la crizele profunde în istorie sau ale celor prezente sau viitoare . O și mai mare valoare a cărții de față este dată de documentarea pe teme și *mize de proiecte pentru zonă –Africa Subsahariană –*, ce nu pot fi înlocuite de niciun fel de studii post doctorale fără finalitate sau activități de pseudo- știință în Centre /Institute fără randament.

Deci, în final considerăm că, de fapt, nu avem de a face cum ne-am obisnuit prin rutina timpului și scopurilor cu mize mici și irelevante că este vorba doar de o carte pur și simplu, ci de un proiect deschis – printr-o o teză de cercetare doctorală de excepție – care certifică calităților de cercetător și analist de geopolitică startegică, și care se continua prin publicarea altor aspecte ale cercetării unele chiar cu specific strategic, în această carte –proiect al doilea pas confirmat după elaborarea cercetării doctorale . Suntem siguri că va fi urmat de cel de-al treilea din seria acestei triade *teză- carte / lucrare – proiect post doctoral* și pe care autoarea prin ceea ce face și exprimă în spațiul științific o confirmă: urmarea fiind probabil alte două lucrării privind *Evoluția relațiilor politico-diplomatice româno-africane și implicațiile acesteia asupra securității naționale – care ar putea relansa aceste relații ale României cu statele africane acolo unde și resursele și diplomația românească a fost prezentă . Precum și altă lucrare pornind de la capitolul al doilea al volumului prezentat și anume Bogăția resurselor minerale si energetice – din această carte (vezi, cap. 2 pp. 59).*

Am citit și am remarcat ca și teza de doctorat de excepție a doamnei Alba Catrinel Popescu, care ne-a impresionat prin modul și maniera de elaborare aproiectul său de cercetare. Noutatea este și acest format de tip carte- proiect o formulă elegantă și deosebit de atractivă, dar mai ales utilă științific și mult mai valoroasă pentru viitor prin extiderea cercetării, adică prin gândirea unui proiect strategic, util unei Strategii pentru o echipă de cercetători ai domeniului, studenți și profesori, dar și geopoliticieni, economiști, analiși de intelligence și de ce nu poate decidenți politici, integrații / interesați sau pasionați de acest tip nou de cercetare pluridisciplinar .

Această lucrare deja constituie o sursă de informații consistentă pentru funcționersa unor posibile Centre de Studii Academice /Universitare

– Geopolitică, Securitate și Intelligence, pentru cooperare externă extinsă, pentru cooperare cu Academia Română și MAE, dar și cu centru similare europene sau americane pentru că prin noua sa lucrare autoarea, ne-a pus la dispoziție izvoare și surse de informare de primă importanță ceea ce a demonstrat până la urmă, că – *Jucătorul din umbră*– reprezintă rodul unei cercetări exemplare posibil model sau bază pentru o școală nouă absolut necesară de analiză integrată Geopolitică, Intelligence și Securitate.